BIJDRAGE AAN DE STUDIE VAN DE SLANGEN VAN FRANS GUYANA III

De aanwezigheid van Chironius exoletus (Linnaeus, 1758) in Frans Guyana.

Fausto Starace,
BP 127, 97320 St.-Laurent du Maroni,
Frans Guyana.

■ INLEIDING

Het geslacht *Chironius* omvat dertien soorten en zeven ondersoorten, alle neotropisch (Dixon, Wiest, Cei, 1993). Deze slangen hebben een slank lichaam; de kop onderscheidt zich van de romp, het oog is groot, de pupil rond; de staart is lang en smal. De staart maakt, afhankelijk van de soort, 29-39% van de totale lengte uit (deze percentages zijn verkregen aan de hand van 22 exemplaren). Ze behoren tot de groep der aglyfe colubriden.

De beschubbing van de kop is van een klassiek type. De loreale schub is aanwezig en twee paren lange, ongelijke keelschubben. De dorsale schubben zijn glad of gekield, met een apicaal kuiltje en over het midden van het lichaam verdeeld over acht tot twaalf schuine rijen. De anaalschub is gedeeld of ongedeeld, de subcaudalen zijn gedeeld.

Op het menu van deze soorten komen kikkers voor, alsmede kleine zoogdieren, hagedissen en, in mindere mate, ook vogels. Het zijn bodembewonende en semi-boombewonende slangen en ze zijn dagactief.

Meestal worden er vier soorten voor Frans-Gyuana genoemd (Chippaux, 1987):

- *Chironius carinatus* (Linnaeus, 1758);
- *Chironius fuscus* (Linnaeus, 1758);
- *Chironius multiventris* Schmidt en Walker, 1943;
- *Chironius scurrulus* (Wagler, 1824).

Een nieuwe soort die verzameld is tijdens de talrijke vangsten in het westen en oosten brengt het aantal vertegenwoordigers van *Chironius* in Frans-Guyana op vijf. Het betreft *Chironius exoletus* (Linaeus, 1758). Deze soort wordt voor de eerste keer beschreven door Chippaux (1987), hoewel hij deze soort in verband bracht met *Chironius carinatus*.

Aanvankelijk beschreef Linnaeus *Chironius exoletus* als een aparte soort; later is zij synoniem geworden met *Chironius carinatus* om weer in ere hersteld te worden door Hoge *et. al.* (1977, aangehaald door Chippaux, 1987). Recentelijk hebben de revisiewerkzaamheden van Dixon, Wiest en Cei (1983) voor deze soort een geheel aparte status opgeleverd.

■ CHIRONIUS EXOLETUS (LINNAEUS, 1758)

Coluber exoletus Linnaeus, 1758: 223; *Chironius exoletus* - Hoge en Cordeiro, 1978: 41; Abuys, 1982: 232; Chippaux, 1987: 46; Pérez-Santos en Moreno, 1988: 113; Pérez-Santos en Moreno, 1990: 110; Dixon, Wiest en Cei, 1993: 92.

■ BESTUDEERD MATERIAAL

Voor Frans-Gyuana: twee exemplaren, levend gevangen aan de zoom van het woud in de buurt van kilo-

meterpaal 12 op de CD 9; een ander exemplaar op de weg van Kaw, ter hoogte van kilometerpaal 24; een overreden mannelijk exemplaar op de CD 9 in de buurt van kilometerpaal 15; een overreden vrouwelijk exemplaar op 500 meter van de oprit van de weg van Fatima, in de buurt van St.-Laurent du Maroni.

■ BESCHRIJVING

Chironius exoletus lijkt op *Chironius multiventris* en op *Chironius carinatus*, soorten waarmee ze soms verward is (Beebe 1946; 21; geciteerd door Dixon, Wiest en Cei, 1993), hoewel haar tekening karakteristiek is en de vergelijking van de karakteristieken een gemakkelijk identificatie mogelijk maken.

Het lichaam is groenachtig bruin; er zijn, hoewel niet volgens een bepaalde regelmaat, kleine lichtgele vlekken te zien, die fijn en onregelmatig over de rug en de zijkanten verspreid liggen (zie foto's). De kop is lichtbruin, net als de supralabialen; de infralabialen en de keel zijn helgeel, de zijkanten groenachtig geel tot bruin; de buikzijde is licht-groengeel. Dit in tegenstelling tot die van *Chironius carinatus* die duidelijk geel tot fel oranje is. De subcaudalen zijn gedeeld en de scheiding wordt omzoomd door een donkere lijn. Het oog is grijs, de tong rose tot rood.

■ KENMERKENDE BESCHUBBING

Opmerking: bij mannen en vrouwen zijn de eerste twee rijen paravertebrale schubben gekield; bij de mannetjes zijn deze evenwel duidelijker afgetekend, iets wat een bruikbaar sexuele determinatiemogelijkheid inhoudt. Bij bijna alle nekschubben kan men de aanwezigheid bemerken van een apicaal kuiltje.

Dixon, Wiest en Cei gaven de volgende beschubbingsvariatie voor de soort: 123 tot 162 ventralen (131-162 voor de mannetjes, 123-155 voor de vrouw-

Kop

loreaal	aanwezig	**Supralabialen**	9 (4 - 5 - 6) of 9 (4-5)
preoculair	1	**Infralabialen**	10 (5) of 11 (5)
postoculair	2	**gelijke Temporalen**	1+2 of 1+1

Lichaam

dorsalen	12-10 tot 12-8, schuin lopend	**ventralen**	123-162
gladheid	X	**anaalschub**	gedeeld
gekield	X 2 gelijke rijen	**Subcaudalen**	111-160, gedeeld
apicale groeven	aanwezig		

Chironius exoletus.

tjes), en 111 tot 160 subcaudalen (118-160 voor de mannetjes, 111-154 voor de vrouwtjes). In Frans-Guyana zijn deze verschillen vastgesteld aan de hand van vier vrouwelijke exemplaren: 145 tot 155 ventralen en 126 tot 143 subcaudalen; het enige gevangen mannetje bezit 145 ventralen en 140 subcaudalen. Onze exemplaren meten gemiddeld 1300 tot 1500 mm (maximaal 1600 mm, Starace, persoonlijke waarneming in mei 1996; 1545 mm, Dixon, Wiest en Cei, 1993). Twee van de vrouwelijke exemplaren meten 1600 en 1510 mm in totaal, waarvan respectievelijk 562 en 545 mm voor de staart. Een derde, veel kleiner exemplaar meet 1130 mm, waarvan 387 mm voor de staart. Een mannelijk vierde exemplaar meet 1235 mm, waarvan 464 voor de staart. De laatste twee exemplaren zullen gedeponeerd worden bij MNHNP. Bij *Chironius exoletus* maakt de staart 34 tot 37% van het lichaam uit (gemiddeld 36% bij 4 exemplaren).
De aanwezigheid van deze nieuwe soort van *Chironius* in Frans-Guyana maakt de huidige determinatiesleutel onbruikbaar (Chippaux, 1987). Daarom stel ik, geïnspireerd door het voorafgaande, de volgende sleutel voor:

Determinatiesleutel van soorten vertegenwoordigd in Frans-Guyana:

1 Ongedeelde anaalschub..... **2**
Gedeelde anaalschub..... **3**

2 rijen gladde dorsalen; 152 tot 158 ventralen; overwegend kastanjebruine kleur (+ 650 mm); kleur lichtgroen (- 650 mm).***Chironius scurrulus***

rijen gekielde schubben bij de man; 138 tot 149 ventralen .....***Chironius fuscus***

3 meer dan 180 ventralen..***Chironius multiventris***

123 tot 162 verntralen, kleur donkergroen tot zwart; ventrale zijde fel geel-oranje; geel-oranje puntjes aanwezig bij de dorsaal-ventrale scheiding..... .....***Chironius c. carinatus***

146 tot 167 ventralen; kleur groenachtig bruin; buikzijde licht geelgroen.....***Chironius exoletus***

■ ECO-ETHOLOGIE

Deze slang is dagactief, bodembewonend en duidelijk semi-boombewonend. Ze jaagt in struikgewas en aan de rand van bossen, tot een hoogte van 1 tot 3,50 m zoals ik zelf heb waargenomen, actief op kikkers *(Hyla punctata, Hyla rubra)* en hagedissen (*Anolis* en *Hemidactylus* spp.). Een exemplaar, dat M. Neuhaus rond 10.30 uur ving, bevond zich aan de zoom van een oud, secundair bos: het dier bevond zich op een tak op 2,50 m hoogte. Een ander exemplaar is waargenomen aan de rand van het `crique Margot' - een lokale aanduiding die zo veel betekent als `waterplas', terwijl het zich rond 15.00 uur over de takken verplaatste op 1,50 - 2,00 m van de grond. In de morgen, tus-

Photo by F. Starace

Chironius exoletus.

sen 08.30 uur en 11.00 uur, leggen ze een maximum aan bedrijvigheid aan de dag.

Als ze gehinderd wordt of in het nauw wordt gebracht, plat ze haar kop af die duidelijk driekhoekig wordt, blaast haar lichaam zodanig op dat het wit tussen de schubben zichtbaar wordt, waarna ze aanvalt met wijdopen bek. Ze wekt de indruk haar hele lichaam op te richten. Deze zeer indrukwekkende manier van intimideren houdt op op het moment dat het dier de vlucht kan nemen. Hoewel ze bijterig van aard is, kauwt deze slang niet op de hand die haar vastpakt; ze kalmeert spoedig, in tegenstelling tot bijvoorbeeld slangen van het genus *Spilotes*.

Bij verscheidene gelegenheden heeft M. Neuhaus interessant gedrag geconstateerd (pers. meded.): als men poogt deze slang te grijpen terwijl ze zich in het struikgewas verplaatst, laat ze zich op de grond vallen en vlucht, iets wat ik eveneens heb waargenomen. Verder is het zo, dat alle gevangen exemplaren overvloedig speekselafscheiding hadden; het speeksel schijnt niet giftig te zijn, maar ik beschik niet over voldoende informatie om het verschijnsel uit te leggen.

■ CONCLUSIE

Het verspreidingsgebied van *Chironius exoletus* beslaat het Braziliaanse Amazonegebied, het Noordoosten van Argentinië, Bolivia, Peru, Equador, het Zuidoosten van Colombia, het Zuidoosten en Oosten van Venezuela, Guyana, Suriname en in het vervolg, overeenkomstig de voorgestelde kaart van Dixon, Wiest en Cei (1993) ook Frans-Guyana.

Het merendeel van mijn exemplaren (5) heb ik verzameld in het Westen van het departement, in de streek van St.-Laurent en van Mana, en één op een pad van Kaw (Oosten), waardoor haar aanwezigheid tenminste de hele Guynese kuststrook omvat. Er zullen aanvullende waarnemingen en gegevens nodig zijn om haar verspreiding over heel Guyana aannemelijk te maken.